
Bölgeselleşme ve Bağımlılık Teorisi Ekseninde Sovyet Sonrası Rusya-Kazakistan–Kırgızistan İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme

Hüseyin ÖZBAY

Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler A.B.D. Doktora Öğrencisi
ozbayhuseyin@gmail.com

Özet: Bağımlılık, Bölgeselleşme ve Küreselleşme kavramları, birbirlerini tamamlayan görüşlerdir. Bağımlılık ve bölgeselleşme, Rusya gibi gelişmiş ülkeler açısından gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelere kendi isteğini yaptırmak için baskı uygulamada etkili olan faktörlerdir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından itibaren küreselleşmenin dezavantajlarını ortadan kaldırmak ve birlik oluşturmak için çeşitli bölgesel girişimler görülmüştür. Rusya, Merkez Asya'yı kontrol etmek istemiş ve bölgedeki istek ve rollerini yeniden tanımlamıştır. Bununla birlikte Rusya, bölgedeki baskın gücü ve hakimiyeti ile kendi kural ve ilkelerini bölgeye empoze etmeye çalışmıştır. Bu nedenle Kazakistan ve Kırgızistan, Rusya'nın bölgedeki etkisini artırabilmesi için önemli iki ülke olmuştur. Bu iki ülke bağımsızlıklarını kazandıktan sonra Rusya'nın etkisinden kurtulmayı denemesine rağmen, Rus hakimiyeti son on yılda bölgeye yeniden hakim olmuştur. Son zamanlarda diğer bazı aktörler isteklerini bu bölgede yoğunlaştırırken, sözkonusu üç ülke Merkez Asya'da işbirliği yapmaya başlamıştır. Rusya için Kazakistan ve Kırgızistan büyük önem arz ettiğinden bu iki ülke ile ilişkiler; bağımlılık ve bölgeselleşme bağlamında incelenecektir. Bu nedenle bu makale, bölgesel entegrasyonlar ve küreselleşmenin karşılıklı ilişkiler üzerindeki etkileri ile bağımlılığın bu ülkeler arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, Bölgeselleşme, Küreselleşme ve Avrasya Birliği.

An Evaluation on Russia-Kazakhstan-Kyrgyzstan Relationships After The Soviet Union In The Context Of Regionalization And Dependency Theory

Abstract: Dependency, Regionalism and Globalization seems to be complementary concepts. Dependency and regionalism are the effective factors for the developed countries like Russia to force underdeveloped or developed countries to get their ways. Since the dissolution of the Soviet Union, it has

been seen various regional attempts to create unions and remove the disadvantages of globalization. Russia wanted to control Central Asia and redefined its role and interest in Central Asia. It has also been trying to impose its own rules and principles through its domination and overwhelming power in the region. Thus, both Kazakhstan and Kyrgyzstan have been important for Russia to extend its influence in the region. After gaining their independence, both Kazakhstan and Kyrgyzstan tried to be rescued from Russian influence but Russia revived again in the last decade. Recently, while some other actors have been intensifying their interests on this region, these three countries have begun to cooperate in Central Asia. Therefore, Russian Federation's Relations with Kazakhstan and Kyrgyzstan will be examined within the context of Dependency and Regionalism as they have significance for Russia. This paper argues the impacts of regional integrations, globalization on the mutual relations and how dependency affects the relations among these countries.

Key words: *Dependency, Regionalism, Globalization, Eurasia Union.*

Giriş

Uluslararası egemen güçlerin hegemonyası altında gerçekleşen küreselleşme eğilimi, global ekonomik krizle birlikte sarsılmıştır. Küreselleşme ile birlikte bölgeselleşmenin getirdiği para ve sermaye hareketleri ve mali piyasaların serbestleşmesi sonucunda oluşan küresel kriz, ulus devletleri iç politikada sınırlamalara ve önlemler almaya zorlamıştır. Bu küreselleşme dalgasının getirdiği küresel krize karşı ülkeler, bölgesel ve merkezi müdahalelerle veya işbirlikleri ile olası istikrarsızlıkları önleme eğilimine girmişlerdir. Son küresel krizden sonraki süreçte emperyal arzular ve hegemonya istekleri daha da artmış ve rekabet mücadelesi daha da kızışarak uluslararası militarizmi ve faşizmi daha da tırmandırmıştır. Bu nedenle Rusya'nın Kırım ve Doğu Ukrayna örneklerinde olduğu gibi yeni emperyal eylem girişimleri ve Fransa'nın Orta Afrika Cumhuriyeti ve Mali örneklerinde olduğu gibi militarist girişimler görülmeye başlamıştır.

“Küresel Yapılar”ın yeniden düzenlenmesinde bir yanda uluslararası sermayenin ortak çıkarları, öte yandan da çok kutuplu dünyanın gerçekleri belirleyici olmaktadır. Hegemonya, güç ve rekabet mücadelesi dünya genelinde devam etmekte ve giderek keskinleşmektedir. Bunun yanısıra, çok merkezlilik ve çok taraflılık talepleri de artmaktadır. BRICS ve Avrasya Kalkınma Bankası gibi yükselen ekonomiler ve yeni güç merkezleri, uluslararası güç dengelerindeki değişimi anlamaya yardımcı olmaktadır. Küresel krizin olumsuz etkileri halen tam anlamıyla atlatılamamış olsa bile, bölgede Rus

merkezleşmesinin devam ettiği görülmektedir. Merkez Asya ülkelerinin krizden etkilenmemek için merkezleşme ve entegrasyon talepleri daha da artmıştır.

Kapitalizmin etkisi, emperyalist eylemlerin konuşulduğu son yıllarda tüm eylemlerde görülmektedir. Yeni küreselleşme ve bölgeselleşme yorumları ile birlikte emperyalist kapitalizmin olumsuzlukları daha da belirginleşmiştir. Bu açıdan bakıldığında Rusya'nın Merkez Asya ülkeleri ile girdiği küreselleşmenin getirdiği kapitalist veya neo-kapitalist ilişki, bölgesel entegrasyon oluşturma çabalarında açıkça görülmektedir. Rusya, Merkez Asya'daki ulus devletleri, küreselleşmenin ve Amerikan emperyalist kapitalizminin olumsuz etkilerinden korumak için Avrasya Birliği kurmak istemektedir. Küreselleşmenin büyüklüğünü dikkate alırsak Rusya; Avrasya bölgesini, özellikle Kazakistan, Kırgızistan, ve Tacikistan'ı küçük ve kendine bağımlı birer ülke olarak bırakmak istemektedir. Aynı zamanda küreselleşme olgusu, bu ulus devletlerin tek başına hareket etme gücünü kısıtlayarak merkez asya ülkelerinin hareket serbestliğini zorlaştırmaktadır.

1. Kavramsal Boyutta Bölgeselleşme (Uluslararası İktisadi Bütünleşme)

Bölgeselleşme, belirlenmiş bir bölgesel alan içinde esas olarak somut işlemler, ağlar, yapılar ve fikirler oluşturan bir süreç olarak tanımlanabilir (Yardımcı, 2012; 8). Bölgeselleşme; ÇUŞ (Çok Uluslu Şirket)'lar, piyasalar, işletme grupları, uluslararası kuruluş ve örgüt ağları aracılığı ile, devlet sınırları arasında mal, hizmet, sermaye ve teknolojinin dolaşımı anlamına gelmektedir (Yardımcı, 2012; 9). Bölgeselleşmenin nedenlerine baktığımızda yabancı yatırım çekmek, piyasalarda rekabet edebilmek, gelişme ve ileriye gitme isteği, savunma, altyapı ve teknoloji sağlama ve ticari ve ekonomik faktörler gibi nedenler sayılabilir. Bölgeselleşme, çok taraflılığın karşısında yer alır. Çok taraflılık, küresel ticaretin liberalleşmesine katkıda bulunurken; bölgeselleşme, dünyayı rekabetçi ticaret bloklarına bölmektedir. Fakat açık bölgeselleşme, ulusal ticaret engellerini yıkarak küresel serbest ticarete bir sıçrama taşı olarak hizmet eder (Cohn, 2005; 267). Küreselleşme ve bölgeselleşme arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Bazı yönlerden küreselleşme, bölgeselleşmeyi sınırlandırır. Karşılıklı bağımlılık arttıkça finansal krizler, ticari rekabetler küresel boyut kazanır ve küresel düzeyde çözüm gerektirir. Diğer taraftan küreselleşme, bölgeselliğin gelişmesine yardımcı da olabilir. O bölgede problemin daha kolay çözülmesine ve bölgesel rekabetin alanını ve yoğunluğunu yükseltmeye katkıda bulunur (Cohn, 2005; 270).

Bölgeselleşme, genellikle belirli bir coğrafyadaki devletlerin birleşerek bölgelerinde ticareti serbestleştirme girişimlerine dayanmakta ve bölge içinde uygulanan ortak tarifeler ile sınırlı da olsa ticarettte serbestleşmeye imkân vermektedir (Üzümcü ve Dikkaya, 2007; 41). Dünyada bölgesel ekonomik entegrasyonlar çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Ekonomik İşbirliği Anlaşması, Serbest Ticaret Bölgesi, Gümrük Birliği, Ortak Pazar, Ekonomik Birlik, Parasal Birlik, Tam İktisadi Birlik adı altında çeşitli uluslararası iktisadi bütünleşme biçimleri veya aşamaları bulunmaktadır (Bayraktutan, 2013;14). Bu birliklerin başarılı olabilmesi için öncelikle kişi başına düşen gelir düzeylerinin birbirine yakın olması gereklidir. Aksi takdirde oluşturulan bölgesel entegrasyonda refah sağlanamaz. Aynı şekilde üye devletlerin, rakip ürünler üretmesi ve farklı maliyet yapılarına sahip olması gerekmektedir. Öte yandan benzer ekonomik kaynak ve yapıya sahip olunmaması, bölge içi ticareti artırmayacağı gibi “ticaret saptırıcı” bir etki yaratır (Üzümcü ve Dikkaya, 2007: 42; Bayraktutan, 2013: 37). Bölgesel entegrasyondan gelişmişlik farkı nedeniyle daha az yararlanacak çevre ülkeleri entegrasyonda tutabilmek ve bu ülkelerin refah farklılığını giderebilmek için “tazmin prensibi” gereği yeniden dağıtım ve yardım yapılır (Üzümcü ve Dikkaya, 2007: 42; Bayraktutan, 2013: 27).

Ekonomik entegrasyonları birbirinden kesin bir şekilde ayırmak zordur. Fakat bu bölgesel ekonomik entegrasyonlardan Serbest Ticaret Bölgesi, Gümrük Birliği ve Ortak Pazar, üye ülkeler açısından bütünleşmeye dönük örgütlenmelerdir. Nihai bütünleşme olan ekonomik ve parasal birlik ise makro ekonomik politikalarda uyum ile bölge içinde refahın artması ve küresel serbestleşmeye katkılarının ele alındığı entegrasyonlardır (Üzümcü ve Dikkaya, 2007; 42).

2. Bölgeselleşme ve Avrasya Birliği’nde Rusya – Kazakistan – Kırgızistan

1995 yılında ilk olarak Rusya ve Beyaz Rusya arasında Gümrük Birliğinin kurulması ile oluşturulan ilk bölgesel örgütlenme, 2000 yılında Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu ve Tacikistan’ın imzaladıkları anlaşma ile Avrasya Ekonomik Topluluğu (EurAsEC) haline geldi. 2006 yılında bu topluluğa Özbekistan da katılmış fakat 2008’de üyeliğini askıya almıştır. Ekonomik entegrasyonun sağlanması açısından en önemli gelişme, yine Kazakistan, Rusya ve Beyaz Rusya arasında imzalanan anlaşma ile 1 Ocak 2010 tarihinde Gümrük Birliği’nin kurulması olmuştur. Böylece Avrasya Ekonomik Topluluğu, Avrasya Gümrük Birliğine dönüşerek bir sonraki aşama olan Avrasya Ekonomik Birliği’nin oluşumu yolundaki en önemli adım atılmıştır. Gümrük Birliği kararı ile birlikte üye devletler arasında sınırların ve gümrüklerin kaldırılması, iç pazarın birleştirilmesi ile mal, sermaye ve emeğin serbest

dolaşımı yönünde mutabakat sağlanmıştır. Avrupa Ekonomik Birliği'ne Kırgızistan, Tacikistan ve Ermenistan'da davet edilmiştir.

Avrasya Ekonomik Birliği anlaşmasının 29 Mayıs 2014'te Astana'da imzalanması ile Dünya Ticaret Örgütü ile uyumlu bir yapısal bütünlük sağlanması amaçlanmaktadır. Bu anlaşma ve bir hafta öncesinde Çin ile imzalanan doğalgaz anlaşması, Rusya'nın küresel bir güç olduğunu dünyaya göstermek istediğinin bir kanıtıdır. Ayrıca Rusya bu anlaşma ile özellikle Ukrayna krizinden sonra Avrupa ve Amerika'nın uygulayacağı yaptırımlara ve tehditlere karşı yüzünü Asya'ya döndüğünü de göstermiştir. 1 Temmuz 2011'den sonra Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya arasında Gümrük Birliği'nin hayata geçmesiyle birlikte, Kırgızistan'ın ihracat hacmi hızla azaldığı için Gümrük Birliği'ne girme kararı almıştır. Kırgızistan'ın önünde tek seçenek olarak Gümrük Birliği durmaktadır. Çünkü Kırgızistan'ın ticaretinin büyük çoğunluğu gümrük birliği üyesi ülkeler ile yapılmaktadır. Birlik üyesi ülkelere %40 oranında (altın ticareti hariç) bir ticaret bağımlılığı bulunmaktadır. Bu oran altın ticaretini de dâhil edince %60'a çıkmaktadır. Eğer Gümrük Birliğine girilmezse Kırgızistan, yaklaşık %60'lık dış ticaret hacmi için alternatif pazar arayışlarına girmek zorunda kalacaktır. Kırgızistan aynı zamanda yetiştirdiği tarım ürünlerini Rusya'ya satmak zorunda kalmaktadır. Çünkü tarım ürünleri çabuk bozulduğu ve depolaması zor olduğu için Rusya, Kırgızistan'ın yakın çevre ve sınır ülkesi olarak tek alternatif durumundadır. Öte yandan Kırgızistan'ın sanayi sektöründe de Rusya'ya bağımlılığı vardır. Son yıllarda ise hafif sanayi sektöründe üretilen malların kalitesinde değişiklik yapmadan Türkiye ve Çin'e de ihracat yapıp yapamayacağını sorgulamakta ve Rusya'ya dış ticaret bağımlılığını azaltmayı denemektedir. Kırgızistan'a malların çoğu özellikle de otomobil ve petrol ürünleri Rusya'dan gelmektedir.

Kırgızistan'daki muhalefet grupları ise Gümrük Birliği'ne girmenin Rusya'nın çıkarına olduğunu ve demokratikleşmenin önünde engel olduğunu ifade etmektedirler. Aynı şekilde muhalefete göre Gümrük Birliğinin ekonomik birlik olmaktan ziyade siyasi bir özelliği olduğunu, sadece Rusya'nın işine yarayacağını ve Eski Sovyetler Birliği'ni yeniden kurma girişimi olduğunu öne sürmektedirler. Muhalefet partileri ve sivil toplum örgütleri, Gümrük Birliği'ne girilmesi ile ekonomik bağımsızlığın da kaybedileceğini savunmaktadırlar. Bu nedenle Gümrük Birliği Rusya açısından daha çok siyasi bir çözüm olarak görülmektedir. Gümrük Birliği petrol zengini ülke olan Rusya ve Kazakistan açısından avantajlı görünürken Kırgızistan açısından bir bağımlılık yaratacaktır. Çünkü Rusya ve Kazakistan otoriter rejimle yönetilen kapalı ekonomiler iken Kırgızistan açık ekonomi politikası uygulamak zorunda kalacaktır. Ayrıca Kazakistan'da tarım sektörü sübvansiyonu daha fazla ve Kırgızistan'da tarımsal sübvansiyon az olduğundan Kırgızistan'ın rekabet gücü de kırılabacaktır. Kırgızistan'da Gümrük Birliği'ne katılımı isteyen yaklaşık % 50'lik bir kesim

bulunmaktadır. Batı yanlısı gruplar, hukukçular, milliyetçiler ise Rusya ile geçmişte husumet olduğundan ve en azından Ukrayna ile egemenlik sorunları çözülene kadar birliğe girilmemesi taraftarıdır. Çünkü bunlar Gümrük Birliği'ne katılmanın ulusal egemenliği zayıflatacağını düşünmektedirler. Ayrıca Çin ile ticari ilişkileri olan iş adamları da Gümrük Birliği'ne girilmesinin, Kırgızistan'ın Çin ile olan ilişkilerini zedeleyebileceğini savunmaktadır. Kırgızistan'ın gümrük birliğine üyeliği Çin ile olan ilişkilerin koşullarını da değiştirecektir. Bu nedenle Gümrük Birliği'ne girilmesi, Çin ile olan ticaret kurallarını değiştirebilir. Çin de aslında Kırgızistan'ın Gümrük Birliği'ne girmesini istememektedir. Çünkü Çin de Rusya gibi Orta Asya ile ticari bağları artırarak Orta Asya'da daha fazla söz sahibi olmak istemektedir. Bu nedenle Çin, son dönemde Kırgızistan ile enerjiden sınır güvenliğine kadar 7 ayrı anlaşma yapmıştır.

Gümrük Birliği ile Rusya, Kazakistan ve beyaz Rusya ortak ekonomik alan ve ortak gümrük mevzuatı oluşturdular. Fakat Gümrük Birliği'ndeki tarife ve kotaları Rusya belirlemektedir. Bu nedenle Rusya'nın belirlediği oranlar ve kotalar birlik üyesi diğer ülkeler için adaletsiz bir konum yaratmaktadır. Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın ihracatlarının büyük çoğunluğunu petrol ve doğal gaz kalemleri oluşturmaktadır. Gümrük Birliği'ne giren ülkeler içeride ve dışarıda aynı ve ortak enerji politikası uygulamak zorunda olduğundan enerji ticaretinde bağımsız politikalar uygulayamayacaktır (Akhundzada, 2014). Bu da Rusya'nın işine gelmektedir.

Gümrük Birliği sayesinde enerji ihraç fiyatları da düşeceğinden dış ticareti enerji ihracatına dayalı olan bu devletler zarara uğrayacaktır. Ayrıca enerji politikalarının Rusya'nın istek ve kararları doğrultusunda belirlenmesi, Rusya'nın tekel konumunu daha da güçlendirecektir. Birlik içerisinde gümrük tarife oranları Rusya'nın gümrük tarifeleri üzerinden belirlenecektir. Böylece Rusya, yüksek gümrük tarifesi uygulayarak kendi ürünlerini yüksek fiyattan birliğin diğer ülkelerine satmaya çalışacak; kendi üretmediği ürünler için de gümrük vergisi oranlarını düşük tutmaya çalışacaktır. (Akhundzada, 2014)

Birlik üyeliğine davet edilen Kırgızistan, Tacikistan, Ermenistan gibi az gelişmiş ülkelerdeki iş gücü Rusya'ya veya Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'a göç edebilir, bu durum söz konusu ülkelerdeki iş gücü ücretlerini aşağı çekebilir ve piyasayı olumsuz etkileyebilir. Denize çıkışı olmayan potansiyel üye ülkeler, ihracat ve ithalatlarını Rusya üzerinden yapmaya çalışacakları için bu da Rusya'nın menfaatine olacaktır. Kısaca, Rusya Avrasya Ekonomik Birliği ile üye devletler üzerinde ekonomik bağımlılığı artırmak istemektedir.

Eski Sovyet Cumhuriyetlerini tekrar kendine bağlı kılmak isteyen Rusya için ekonomik birlik, Avrasya Birliğine geçişte mal, para ve emek dolaşımı serbestliği açısından ilk adım olmuştur. Her ne kadar Putin Gümrük Birliği'nin eski Sovyet modeline benzemeyeceğini söylese de Kırgızistan ve Tacikistan'ı da birliğe dâhil etmek istemektedir (The Telegraph, 4 Oct 2011: para.8). Bu bölgesel entegrasyon, Rusya için daha etkin bir küresel ekonomi yaratabilir. Putin Sovyetler Birliğine dönüş olmayacağını söylese de Kırgızistan'ın endişesi halen sürmektedir (The Telegraph, 5 Oct 2011: para.4).

Rusya, Avrupa Birliği'ne alternatif bir bölgesel örgütlenme kurmak ve göstermek istemektedir. Fakat bölgesel sorunlar, yani Avrasya'nın iç dinamikleri ve tarihsel sorunları (Azerbaycan ve Ermenistan arasında Dağlık Karabağ sorunu, Gürcistan ve Rusya arasındaki Güney Osetya ve Abhazya sorunu, Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan ile Türkmenistan ve Özbekistan arasındaki su sorunları, Özbekistan ve Kazakistan arasındaki liderlik yarışında görüldüğü gibi orta asya devletlerinin kendi aralarındaki anlaşmazlıklar) bu birliğin kurulmasını zorlaştırmaktadır. 2008'de Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık ilan etmesi Rusya ve Gürcistan için halen sorun teşkil etmektedir. Transdinyester ise Moldova'da halen sorunlu bölgedir. Kısaca Merkez Asya ülkeleri şeffaf yönetimden serbest piyasa ekonomisinden uzak olup ekonomileri dışa bağımlıdır.

Tüm bu verilen örnekler Kindleberger, Keohane ve Gilpin tarafından geliştirilen "hegemonik istikrar" ya da "liderlik istikrarı" teorisini güçlendirmektedir. Çünkü pazara veya piyasaya bağlılığı olmayan bir liderlik veya hegemonya, emperyal eyleme yol açmakta ve birlikteki veya sistemdeki daha güçsüz devletler üzerinde siyasi ve ekonomik dayatmaya neden olmaktadır (Gilpin, 1987: 72).

Wallerstein'nın öne sürdüğü ve "dünya ekonomisi" olarak tanımladığı Kapitalist/emperyalist ekonomi, Merkez ve çevre arasında gelir adaletsizliğine, sınıflar arasında bir dengesizliğe, istikrarsız ve kırılgan ekonomik yapılara neden olmuştur (Wallerstein, 2011:59,61,72). ABD'nin öncülüğündeki merkez grubu ve Rusya'nın da dâhil olduğu bir çevre öngörüsü artık değişmiştir. Artık günümüzde Rusya tek başına veya Çin ile bir merkez oluşturarak yakın çevresini özellikle de Merkez Asyayı etkisi ve denetimi altına almıştır. Rusya, Merkez Asya'daki gümrük birliği üyesi olacak devletlerin Çin ile olan anlaşmalarında kendi çıkarına uygun olmayan anlaşmaları kabul etmeyecektir.

Rusya liderliğinde tasarlanan bölgesel entegrasyonda son söz Rusya'ya ait olacağından, Putin Kazakistan ve Kırgızistan gibi ülkeleri bölgesel entegrasyona katılmaya zorlamıştır. Ayrıca Rusya, Ukrayna'nın da AB ve NATO ile yakınlaşmasını istememektedir (Mearsheimer, 2014). Öte yandan

Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev, Avrasya Birliği rüyasını sadece ekonomik açıdan iyileşmenin ve güçlenmenin bir unsuru olarak açıklarken (Kilner, James. 6 Oct: 2011: Para. 4); birliğin siyasi birlik haline gelmesi Kazakistan'ı, Rusya'ya daha bağımlı hale getirecektir. Esasen Avrasya Birliği'nin amacı, Rusya'nın eski Sovyet ülkelerindeki hâkimiyetini güçlendirmesi ve bu devletlerin Rusya'ya olan bağımlılığını artırmaktır. Rusya bölgesel entegrasyonu sağlarken ve yeni imparatorluk planları yaparken, Aleksandr Dugin'in daha önceki imparatorluğu çöküşe götüren nedenlerin giderilmesi uyarısını, yani komşu bölgelerdeki deniz sınırlarına ve müttefik bloklara sahip olunması ve bölgelerin özelliklerinin dikkate alınması gerektiği gerçeğini dikkate almaktadır (Dugin, 2010; 48).

Rusya ekonomik açıdan Merkez Asya ülkeleri üzerinde, ekonomik hegemonyasını sürdürmek istemektedir. Avrasya Birliğinde eşitler arasında ortaklık değil, tıpkı Roma İmparatorluğu'nda imparatorun Princep(Vatandaşlar arasında birinci) olarak anılmasına benzer şekilde hiyerarşik ve kıdem olarak bu birlikte Rusya'nın üstünlüğü (primus inter pares-eşitler arasında birinci) durumu vardır. Türkmenistan'ın ise doğalgazını dünyaya satabilmek için Rusya'ya olan bağımlılığı devam etmektedir. Kırgızistan, Çin tehdidine karşı Rusya'nın korumacılığını kabul etmekte ve Rusya'ya bağımlı bir politika yürütmektedir. Rusya'nın yakın çevre doktrini politikası uygulaması kapsamında yakın çevre ülkelerinin bağımlılığını artırmak istemesi bu ülkelerle anlaşmalarını artırması ile sonuçlanmıştır. Rusya, Kollektif Güvenlik Anlaşması Örgütü- KGAÖ faaliyetleri kapsamında BDT ülkeleri ile ikili anlaşmalar imzalamış ve bölge ülkelerinde askeri gücünü artırarak ABD'yi bölgeden çekilmeye zorlamıştır. Nitekim ABD, 2014'te Kırgızistan'daki askeri üssünü kapatma kararı almıştır. Öte yandan Rusya, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü korumak için ABD, İngiltere ve AB ile yakınlaşmasını ve bu ülkelerin Güney Osetya ve Abhazy sorunlarının çözümüne müdahil olmalarını istememektedir.

3. Bağımlılık Teorisinin Kavramsal Çerçevesi

Bağımlılık teorilerinden ilki, uluslararası sistemde bir "merkez" ülke ile buna bağımlı bir "çevre" ülkeler arasındaki ilişkileri inceleyen Merkez-Çevre yaklaşımıdır. Bağımlılık teorisi, ülkeler arasındaki ilişkilerde ve özellikle gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ya da geri kalmış ülkeler arasındaki ilişkilerde bir bağımlılık ilişkisi bulunduğunu varsayar. Teoriye göre merkez ve çevre ülkeler arasındaki bu asimetrik ilişki (emperyalist ve sömürü ilişkisi) nedeniyle, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler kendi gelişimlerini sağlayamazlar. Yapısalcı analiz ve görüşlerin başarısız kalmasına bir tepki olarak ortaya çıkan bağımlılık teorisi; ekonomik ve diğer yönlerden gelişmiş ülkelere bağımlı, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin dış politikalarının da onlardan bağımsız

olamayacağını iddia eder. Bağımlılık teorisyenleri, yapısalcıların ithal ikameci sanayileşme stratejisinin az gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamada başarısız olduğunu ileri sürerler çünkü, bu ülkelerin geleneksel ve ekonomik koşulları bozulmadan aynen kalmıştır (Gilpin, 1987 ; 283).

Başlangıcı 1950'lerde kurulan ECLA-Latin Amerika Ekonomik Komisyonu üyesi Arjantinli iktisatçı Raul Prebisch'in çalışmalarına kadar uzanan bağımlılık yaklaşımı çerçevesinde, az gelişmiş ülkeler(çevre) ile gelişmiş ülkeler (merkez) arasındaki ilişkilerin eşitsiz olduğu ve merkez ülkeler olmadan çevre ülkelerin ekonomik gelişmesinin neredeyse imkansız olduğu vurgulanmaktadır. Bu eşitsizliğin nedeni ise küresel ekonominin ve uluslararası ticaretin herkes için aynı fırsatları içermemesi ve hiyerarşik düzen oluşturmaktır. Çünkü uluslararası piyasada az gelişmiş ülkelerin ihrac ettikleri ürün ve hammadde fiyatları azalırken, buna karşılık bu ülkelerin ithal ettikleri sınai maddelerin fiyatları genellikle yükselmektedir (Sönmezoğlu, 2005; 138).

Yapısalcılık ekseninde az gelişmişlik ve eşitsiz gelişme üzerinde yoğunlaşan Bağımlılık Okulu teorisyenlerinden Baran, kapitalist gelişmenin az gelişmiş ülkelerde gelişmiş ülkedekilerden farklı dinamiklere sahip olduğunu, bu nedenle de hedeflerinin farklı olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre çevredeki hammadde tedarikçisi olan az gelişmiş ülkelerin endüstrileşmesi, merkezdeki kapitalist ekonominin çıkarına ters düşer ve zararına gelişir. Bu nedenle emperyal eylem ile, gelişme ve endüstrileşme önlenmektedir (Özdemir, 2006; 211). Bu açıdan Rusya da en yakın hammadde tedarikçisi Merkez Asya ülkelerinin endüstrileşmesini istememektedir. Bağımlılık teorisyenlerine göre az gelişmişlik, gelişmişlerle girilen ilişkilerin doğrudan bir sonucu olduğundan kaçınılmaz bir olgudur (Özdemir, 2006; 212). Yine Bağımlılık Okulundan bir kısım yazara göre az gelişmiş ülkeler "bağımlı gelişme"ye tabidir. Onlara göre merkez ile çevrenin girdiği ilişkinin tüm şekillerinde yaşanan çevresel gelişme, bağımlı bir gelişme olacaktır (Özdemir, 2006; 212).

Danziger'e göre gelişmekte olan ülkeler, uzun yıllar gelişmiş ülkelerden farklı bir süreç yaşadıkları için (Danziger, 2007; 273), gelişmiş ülkelerin kapitalist ve emperyalist sömürsü altında kaldığını ve bağımlılık ilişkisi nedeniyle demokratik açıdan gelişemeyeceklerini vurgulamaktadır. Bu bakımdan Otoriter ve Hibrid rejimler, ekonomik gelişme araçlarını yönetme açısından demokratik rejimlere göre daha avantajlı olmakta ve bu da bağımlılık ilişkisini artırmaktadır.

Bağımlılık yaklaşımlarından Merkez-Çevre modelinde; uluslararası ticaret, eşit devletler arasında gerçekleşmez. Bazı ülkeler (Merkez/Rusya) ekonomik açıdan daha güçlüdür ve artı değerini zayıf ülkelere (Çevre/Merkez

Asya ülkeleri), merkeze (Rusya) aktığı ticaret koşulları geçerlidir (Wallerstein, 2011; 32). Diğer önemli bağımlılık teorisyenlerinden Andre Gunder Frank'a göre merkezdeki güçlü devletler, uyguladıkları politika ve kurallar ile çevredeki devletlerin gelişmesini önler ve çevre ülkelerin az gelişmişliğinden de merkez ülkeler sorumludur. Bu durum tarihsel kapitalizmin, tarihsel gerçekliğin bir sonucudur. Frank'a göre bağımlılık, "kopuş" un alternatif oluşturabileceğini öneren ve "bilinen şeklin" etkinliğini sorgulayan bir tepki özelliği taşır (Frank, 2010 ; 359).

Bağımlılık teorisyenlerinden Immanuel Wallerstein'in "dünya sistem teorisi"nde anlattığı merkez-çevre arasındaki ilişki, Rusya ve Merkez Asya ülkeleri arasında da görülebilir. Çünkü merkez (Rusya), yüksek gelire ve ilerlemeye sahip olduğundan çevre yani Merkez Asya, merkeze(Rusya'ya) hammadde sağlamaktadır. Yine Wallerstein'in tezine göre merkez ve çevre aynı coğrafyada bulunabilir. Bu bağlamda da Avrasya bölgesi, dünya sistemler teorisinde olduğu gibi ekonomik ve enerji değişim ilişkilerinin oluşturduğu karmaşık bir bağ ile devletlerin birbirine bağlı olduğu bir sistemdir. Bağımlılık okulunun "bağımlı gelişme" iddiası kapsamında, Merkez Asya ülkelerindeki gelişme de Rusya'ya bağımlı bir gelişmedir. Çünkü Orta Asya devletlerinin askeri ve ekonomik açıdan Rusya'ya bağımlı olmaları, Rus azınlık barındırmaları (Oğan, 2002; 128), Rus dilinin yaygınlığı ve dış ticaretinin çoğunu Rusya ile gerçekleştirilmesi Rusya'dan bağımsız bir gelişmeyi imkansız kılmaktadır.

Kapitalist bir dünya sistemi, devletlerarası bir sistem içerisinde birbirlerine bağlı olan egemen devletlerden oluşan bir sistemi gerektirmektedir. Bu yeni imparatorluk sistemi, devletlerarası sistem içindeki egemen devlet (Rusya Federasyonu) tarafından oluşturulan bir siyasi yapı tarafından kurulur ve merkez (Rusya)- çevre(Merkez Asya-Kafkasya) ilişkilerinin hakim olduğu bir sistemdir (Wallerstein, 2012; 45). Sisteme hükmeden merkezdeki sermaye kesimi veya gücü, "çevre" deki yerel etkinliklere bağlı olarak daha yüksek sömürü oranlarından faydalanır (Amin, 1997; 174).

Wallerstein Kapitalizmi, artı değerın çevreden merkeze tahsis edilmesi olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda çevre ülkeleri olan Merkez Asya ülkeleri, merkezdeki Rusya'nın ihtiyacı olan hammadde ve diğer ürünleri tedarik etmektedir. Böylece Rusya çevre ülkelerindeki üretimi, dış ticaret yönünden bağımlı hale getirmek ve gelişmesini engellemek istemektedir. Enerji açısından en önemli dünya ekonomilerinden biri olan Rusya, Wallerstein'a göre yarı-çevre statüsünde bir devlet iken, Asya'daki devletlerin çoğu "yeni dünya ekonomisi"nin işleyişine uygun bir statü olmuştur (Aktoprak, 2004; 36). Rusya'nın Yakın Çevre Politikası, Moskova'nın karar alıcı merkez olarak yer alacağı bir çevrenin yeniden inşasının gerekliliğine öncelik vermektedir. "Yakın Çevre Önceliği"

(Oğan, 2002; 129), Rusya'nın aralarında ekonomik bağımlılık oluşturan politika yoluyla kendisine bağlı olan orta asya ülkeleri ile olan ilişkilerine yoğunlaşmasıdır (Brzezinski, 2014; 151). Oysa orta asya ülkeleri, Rusya'yı siyasi olarak istikrarsız, halen baskıcı isteklerini sürdüren, ekonomik anlamda kendilerinin küresel ekonomiye katılmalarına ve yabancı yatırıma ulaşmalarına bir engel olarak görmekteydiler (Brzezinski, 2014; 159).

Devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık; Rusya açısından uluslararası ilişkileri, sıfır toplamlı oyundan “kazan- kazan” oyununa dönüştürmektedir. Realist teorisyenler ise bu görüşe karşı çıkarlar ve devletlerin bağımlılıklarını azaltmaya çalıştıkça ve bağlı olduklarını kontrol etmeye çalıştıkça veya diğer devletlerin bağımlılığını sömürmeye çalıştıkça, artan karşılıklı bağımlılığın çatışma ve kargaşaya yol açacağını savunurlar. Brookings enstitüsünden Thomas Wright, karşılıklı bağımlılığı kötü ve iyi olarak ikiye ayırır. Ona göre, iyi karşılıklı bağımlılık; ticaret, yatırım ve eğitim açısından istikrar sağlayan bağımlılıktır. Kötü karşılıklı bağımlılık ise; finans, enerji ve bilişim yönünden dengesizlik yaratan bağımlılıktır (Kundnani, 2013). Bu bağlamda Orta Asya çevre ülkelerinin özellikle finans ve enerji yönünden Rusya'ya bağımlılığı, kötü karşılıklı bağımlılık olarak adlandırılabilir. Avrasya ülkeleri açısından baktığımızda, bölgede artan istikrar ve refahın doğrudan Rusya'nın faydasına olması (Brzezinski, 2014; 207), nedeniyle kötü karşılıklı bağımlılık oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca Avrasya Birliği'ne katılım sonucunda Rusya ile sağlanan karlı ekonomik bütünleşme, bazılarının göre orta asya devletlerinin siyasi egemenliklerinin de sonu olacaktır (Brzezinski, 2014; 137).

Brzezinski'ye göre “yayılmacı jeostratejilerin üç büyük ön koşulu, gizli anlaşmaları önlemek, güdümlü devletlerin güvenlik açısından bağımlılıklarını devam ettirmek, tebaaları itaatkar kılmak, koruma altında tutmak ve barbarların bir araya gelmesini önlemektir” (Brzezinski, 2014; 63). Bu açıdan Rus yayılmacı politikasına bakıldığında Rusya'nın amacı, bölge ülkelerinin ABD, Çin ve Avrupa ile herhangi bir ittifakını önlemek ve onları ekonomik ve güvenlik açısından gözlem altında tutabilmektir.

Diğer Bağımlılık Teorisyenleri'nden Nye ve Keohane, “karşılıklı bağımlılığın” gerçeğe, realizm akımından daha yakın olduğunu ifade etmektedir (Nye and Keohane, 2011 ; 20). Enerji konusu devletler açısından “mutlak kazanç” kapsamına girdiği için, devletlerin mutlak ve görece kazançlarını iyi analiz etmesi gerekmektedir. Ulusötesi veya ulusaşırı ilişkilerin varlığı, sosyal karşılıklı bağımlılığı artırmakta ve devletleri birbirlerine karşı daha hassas hale getirmektedir (Milner ve Moravcsik, 2009 ; 245)

4. Rusya – Kırgızistan – Kazakistan İlişkisinin Bağımlılık Teorisi Açısından Değerlendirilmesi

Batılı ülkelerin üçüncü dünya ülkeleri ile olan ilişkilerini eleştiren bağımlılık teorisinin odak noktası ekonomik emperyalizmdir. Bağımlılık yaklaşımına göre batılı ülkeler, az gelişmiş ülkelere yaptıkları yardımlar ile yoksul milletleri kendi kontrolü altında tutabilmeyi amaçlamaktadır. Bağımlılık teorisi bağlamında Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonra bile Rusya Federasyonu, halen BDT topluluğu üyesi devletler üzerindeki iktidarını sürdürmektedir. Bu devletlere ekonomik baskı uygulamakta ve ticareti kendi lehine kullanmak istemektedir. Bağımlılık teorisi ışığında Rusya, Asya ülkelerinin gelişmesini kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeyi ve enerji kaynaklarını ve ticaretini kendi pazarlarına hizmet edecek şekilde kullanmak istemektedir. Enerjinin ve ticaretin bağımlılığı, Rusya için kendi nüfuzunu kuracak bir silah haline gelmiştir. Rusya, Putin yönetimi döneminde enerji fiyatlarındaki artışın yarattığı dinamizmle birlikte yakın çevresini yeniden etki alanına almış, Avrasyacılık yaklaşımı ile Merkez Asya'da ekonomik entegrasyon projelerine daha fazla önem vermeye başlamıştır (Budak, 2013: 131). Merkez Asya ülkelerinin kendi kaynaklarını değerlendirmesine hiçbir zaman izin vermeyecek olan Rusya, imparatorluğun emperyal eylemlerine Kırım'dan sonra da Doğu Ukrayna'da halen devam etmeye çalışmaktadır.

Özellikle petrol ve doğalgaz rezervine sahip olmaları nedeniyle Orta Asya ülkeleri, Rusya'ya bağımlılıktan kurtulamamaktadır. Sovyetlerin dağılmasından sonra kurulan "yeni düzen"de uzlaşma ve bağlılık, değişimden kısa bir süre sonra kendini göstermiştir. Rusya'nın post-emperyalist politikaları, sermaye, pazar ve teknoloji açısından merkez asya ülkelerini bölgesel entegrasyona zorlamaktadır. Rusya Yakın Çevre politikası ile Merkez Asya ülkelerini kontrol altında tutmaya çalışmakta, bu bölgelerde kendi nüfuzunu kurma girişimi ile bölgeye kendisinden başka hiçbir gücün girmesini istememektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra böyle bir politika izlemeye çalışan Rusya, bölge ülkelerinin bir kısmı ile iyi ilişkilere sahipken; Rusya'nın bu politikasına karşı çıkan ülkeler, Rusya'ya karşı batılı ülkeleri bir denge unsuru olarak görmektedirler. Rusya, yakın çevre politikası gereği özellikle 2000 yılından itibaren Putin ile Merkez Asya'da etkinliğini arttırmaya çalışmış ve sözkonusu devletler ile ikili ilişkilerini geliştirme çabası içine girmiştir.

Rusya'nın ilişkilerinde en büyük öneme sahip olan ülke Kazakistan'dır. Çünkü Kazakistan'ın büyük (1/4'den fazla) bir Rus nüfusa sahip olması (Tanrıseven, 2013; 9), Rusya'nın Kazakistan'ı ortağı olarak görmesine neden olmuştur. Ayrıca bölgede Rusya ile en uzun kara sınırına sahip ülke de Kazakistan'dır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya ve Kazakistan ilişkisi, 1992'de imzalanan işbirliği ve yardımlaşma anlaşması ile başlamıştır.

Ortak güvenlik ve ekonomi siyaseti oluşturma, ortak ekonomik alan kurma, malların ve insanların serbest dolaşımı gibi konuları kapsayan bu anlaşmadan sonra 1993'te yapılan yeni anlaşma ile Kazakistan, ülkesinde bulunan nükleer silahları Rusya'ya devretmiştir (Hekimoğlu, 2007; 143). 1994 Mart ayında Nazarbayev ve Yeltsin görüşmesi ile iki ülke açısından çok taraflı entegrasyon yapılması, ülkeler arasında ilişkilerin daha da geliştirilmesi için bir dizi ikili anlaşma imzalanmıştır. 1995 yılının ilk ayında iki ülke arasında sınır, gümrük, ekonomi, vatandaşlık ve askeri alanlarda 17 adet sözleşme yapılmıştır. 1999'da ise bu dostluk ve işbirliği anlaşmaları daimi bir anlaşma ile pekiştirilmiştir (Hekimoğlu, 2007; 144). İki ülke arasında 1992- 1998 yılları arasında toplam 213 ikili anlaşma ve sözleşme imzalanmıştır (Hekimoğlu, 2007; 146).

2000'li yıllarda da Rusya, Kazakistan'ın başlıca dış ticaret ortaklarından biri olmuştur. Rusya'nın BDT ülkelerine yaptığı ihracatta, Beyaz Rusya ve Ukrayna'dan sonra en büyük payı yaklaşık %19 ile Kazakistan almaktadır (Tablo 1). Ayrıca iki ülke arasındaki ticaret hacmi de 10 milyar doların üzerindedir. Yine Tablo:1'de görüleceği gibi Rusya'nın 2000 yılından 2012 yılına kadar dış ticaretinde en yüksek payı Kazakistan almaktadır. Rusya'nın Merkez Asya ülkelerinden en çok ithalat ve ihracat yaptığı ülkenin yine Kazakistan olduğu tablo:1'den anlaşılmaktadır.

Not: 2012 yılında Rusya'nın toplam ihracatı içinde Ukrayna'nın payı %5,2, Beyaz Rusya'nın payı %4,7 ve Kazakistan'ın payı %2.8 olarak gerçekleşmiştir. Rusya'nın toplam ithalat hacmi içinde Ukrayna'nın payı % 5,7 ile baskındır. Beyaz Rusya'nın payı % 3,6 ve Kazakistan'ın payı ise % 2,5 'tir.

Orta Asya ülkeleri enerji ve doğal kaynak yönünden Rusya için büyük bir jeopolitik öneme sahiptir. Kazakistan'da bölgede büyük bir petrol rezervine sahip olduğundan Rusya için önemlidir. Tablo:2'deki BP'nin verileri incelendiğinde Kazakistan'ın petrol üretiminin son yıllarda 2005- 2012 yılları arasında yaklaşık 20 milyon ton arttığı (BP Dünya Enerji İstatistiki Değerlendirmesi, 2013: 8) görülmektedir (Tablo:2). Hazarın kuzeyinde bulunan Kaşagan bölgesinde tespit edilen petrol rezervi, uygun bir şekilde çıkarılıp üretim daha da artırılırsa, Kazakistan'ın dünyanın en büyük petrol üreten ülkeleri arasına girmesi beklenmektedir (Budak, 2013: 130). Bu nedenle Rusya, enerjinin ve doğal kaynakların transfer edilmesi açısından, Merkez Asya ülkelerinden özellikle Kazakistan'da etkinliğini artırmak ve bölgede enerji rekabetinde önemli bir aktör olmak istemektedir.

Kazakistan'ın da nükleer enerji açısından Rusya'ya bağımlılığı bulunmaktadır. 2013 yılı verilerine göre, yıllık 22.550 ton ve toplamda %38'lik pay ile Dünya uranyum üretiminde ilk sıralarda yer alan (World Nuclear News, 2014) ve yeni rezervleri olduğu tartışılan Kazakistan'ın önemi büyüktür. Enerji

kaynağı olarak Uranyuma büyük önem veren Rusya, Kazakistan ile işbirliğini yoğunlaştırmıştır. Bu bağlamda Rusya Kazakistan'a olan ilgisini arttırmış ve bu iki ülke arasında yeni bir nükleer santral kurulması yönünde anlaşmaya varılmıştır. 2006 yılında iki ülke arasında nükleer alanda 10 milyar dolarlık üç ortak girişim anlaşması imzalanmıştır (World Nuclear Association, 2014). Bu anlaşma uranyum elde etme ve zenginleştirme ile yeni atom reaktörlerinin geliştirilmesi konusuna odaklanmıştır (The Moscow Times, 2006).

2011 yılının Mart ayında Rusya Devlet Nükleer Şirketi Rosatom ile Kazakistan'ın devlet şirketi Kazatomprom arasında 2006 yılındaki işbirliği programının 2. aşamasını oluşturan birkaç anlaşma daha imzalanmıştır. Bu anlaşmalar, Kazak Nükleer Güç santrali için fizibilite çalışmasını ve uranyum aramasını içermektedir. Angarsk'taki ortak girişimdeki gelişmenin ardından Kazatomprom, 2013 yılında Rus Novouralsk uranyum zenginleştirme merkezinin % 25 hissesini satın aldığını açıklamıştır (World Nuclear Association, 2014). Son olarak 2014 Mayıs ayı sonunda Yakıt İmalatı, Nükleer Atık Yönetimi ve WER reaktörü kullanan Nükleer Güç Tesisinin kurulması konusunda bir anlaşma ve nükleer güç ve nükleer dönüşüm maddeleri için Atom enerjisinin barışçıl kullanımında Rus-Kazak kapsamlı gelişim programı hakkında ikinci bir anlaşma ile Kharasan-1, Akdala ve Güney Inkaı'deki uranyum madenleri ile ilgili bir anlaşma daha imzalanmıştır (World Nuclear Association, 2014). Böylece Kazakistan'ın son beş yılda Japonya ve Çin ile nükleer enerji konusunda çeşitli anlaşmalar yapsa da Nükleer yönden hala Rusya'ya olan bağımlılığından kurtulamadığı görülmektedir. Rusya da aslında tüm bu anlaşmalarla nükleer tesislere erişimi güvence altına almak için yakın çevre ülkeleri ile işbirliğini hızla artırmak istemektedir.

Tablo 1. Rusya'nın BDT Ülkeleri ile Dış Ticaret Hacmi

İHRACAT (Reel Fiyatlarla, Milyon USD)											
Yıllar	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012			
TOPLAM	13.824	32.627	52.661	69.656	46811¹⁾	59.601	79.435	78.353			
Avrasya Ekonomik Topluluğu Üyesi Ülkeler ile Toplam İhracat	7.974	17.269	30.611 ²⁾	38.908 ²⁾	27.363 ²⁾	30.435 ²⁾	40.910	41.292			
Ülkelere göre İhracat											
Ülkeler	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012			
Azerbaycan	136	858	1.397	1.966	1.469	1.562	2.505	2.844			
Ermenistan	27,05,2014	191	656	692	612	700	785	916			
Beyaz Rusya	5.568	10.118	17.205	23.507	16.726	18.081	24.930	24.422			
Gürcistan	42	353	589	530	150	-	-	-			
Kazakistan	2.247	6.524	11.920	13.299	9.147	10.690	14.099	14.558			
Kırgızistan	103	398	879	1.308	916	991	1.159	1.634			
Moldova Cumhuriyeti	210	448	870	1.147	695	1.108	1.484	1.609			
Tacikistan	56	240	607	794	573	673	722	678			
Türkmenistan	130	224	384	808	992	757	1.155	1.251			
Özbekistan	274	861	1.729	2.038	1.694	1.889	2.106	2.325			
Ukrayna	5.024	12.402	16.425	23.567	13.836	23.148	30.492	27.179			

(Tablo 1, devam)

		İTHALAT (Reel Fiyatlarla, Milyon USD)									
Yıllar	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012			
TOPLAM	11.604	18.995	29.871	36.607	21818¹⁾	31.728	44 841	43.508			
Avrasya Ekonomik Topluluğu Üyesi Ülkeler ile Toplam İthalat	6.236	9.181	13.955 ²⁾	17.635 ²⁾	10.996 ²⁾	15.009 ²⁾	21.469	19.437			
Ülkelere göre İthalat											
Ülkeler	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012			
Azerbaycan	135	206	328	412	311	386	572	564			
Ermenistan	44	101	166	204	111	159	209	301			
Beyaz Rusya	3.710	5.716	8.879	10.552	6.719	9.954	14.509	11.305			
Gürcistan	77	158	61	49	23,04,2014	-	-	-			
Kazakistan	2.200	3.225	4.623	6.380	3.697	4.449	6.579	7.870			
Kırgızistan	89	146	291	491	367	393	293	195			
Moldova Cumhuriyeti	325	548	490	652	352	421	469	476			
Tacikistan	237	95	162	213	213	214	89	67			
Türkmenistan	473	77	69	100	45	148	143	183			
Özbekistan	663	904	1.471	1.300	847	1.557	1.856	1.390			
Ukrayna	3.651	7.819	13.330	16.254	9.131	14.047	20.123	17.967			

Kaynak: Rakamlarla Rusya (Rusya Federasyonu Federal Devlet İstatistik Servisi (FSSS)

http://www.gks.ru/bggd/reg/b13_12/lssWWW.exe/stg/d02/26-05.htm (Erişim Tarihi: 20.05.2014)

¹⁾ Gürcistan Verileri Dahil: Gürcistan 2009 yılının Ağustos ayında BDT 'den çekildi.

²⁾ Veriler Federal Gümrük Merkezi verilerine göre düzenlenmiştir.

Tablo 2. Enerji Kaynakları Üretimi

Üretim* (milyon ton)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011'den 2012'ye Değişim	Toplam- daki Pay (2012'de)
Top. Kuzey Amerika	637,9	637,8	632,7	612,0	621,9	638,8	660,7	721,4	8,9%	17,5%
Top. Orta ve Gün. A.	374,9	381,8	374,2	379,7	376,9	377,9	381,7	378,0	-1,2%	9,2%
Azerbeycan	22,2	32,3	42,6	44,5	50,4	50,8	45,6	43,4	-5,2%	1,1%
Danimarka	18,4	16,7	15,2	14,0	12,9	12,2	10,9	10,1	-8,0%	0,2%
İtalya	6,1	5,8	5,9	5,2	4,6	5,1	5,3	5,4	1,4%	0,1%
Kazakistan	62,6	66,1	68,4	72,0	78,2	81,6	82,4	81,3	-1,6%	2,0%
Norveç	138,7	129,0	118,6	114,7	108,8	98,9	93,8	87,5	-7,0%	2,1%
Romanya	5,4	5,0	4,7	4,7	4,5	4,3	4,2	4,1	-2,8%	0,1%
Rusya	474,8	485,6	496,8	493,7	500,8	511,8	518,5	526,2	1,2%	12,8%
Türkmenistan	9,5	9,2	9,8	10,3	10,4	10,7	10,7	11,0	2,5%	0,3%
İngiltere	84,6	76,5	76,7	72,0	68,2	62,8	51,9	45,0	-13,4%	1,1%
Özbekistan	5,4	5,4	4,9	4,8	4,5	3,6	3,6	3,2	-12,0%	0,1%
Diğer	22,0	21,7	21,6	20,6	19,9	19,2	19,2	19,2	-0,7%	0,5%
Top. Avrupa ve Asya	849,8	853,2	865,2	856,6	863,1	861,0	846,1	836,4	-1,4%	20,3%
Top. Ortadoğu	1.226,0	1.235,7	1.213,0	1.268,2	1.176,1	1.217,2	1.321,0	1.336,8	0,9%	32,5%
Top. Afrika	471,1	472,3	482,2	486,0	466,8	480,6	415,7	449,0	7,7%	10,9%
Top. Asya Pasifik	383,3	382,4	383,1	389,3	385,8	402,3	393,6	397,3	0,7%	9,6%
TOPLAM DÜNYA	3.943,1	3.963,3	3.950,4	3.991,8	3.890,6	3.977,8	4.018,8	4.118,9	2,2%	100,0%
OECD	924,8	903,7	889,0	858,6	855,9	857,5	858,4	903,0	4,90%	21,90%
OECD Harici	3.018,3	3.059,7	3.061,3	3.133,2	3.034,7	3.120,3	3.160,4	3.215,9	1,50%	78,10%
OPEC	1.694,2	1.708,2	1.689,2	1.746,0	1.622,5	1.667,6	1.706,2	1.778,4	3,90%	43,20%
OPEC Harici 1)	1.667,1	1.649,5	1.631,7	1.613,8	1.617,1	1.645,3	1.645,8	1.669,6	1,20%	40,50%

Tablo 2. Üretim (devam)

Üretim* (milyon ton)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011'den 2012'ye Değişim	Toplam- daki Pay (2012'de)
	Avrupa Birliği	125,6	114,4	113,1	105,7	99,1	92,5	80,8	73,0	-9,90%
Eski SSCB	581,8	605,6	629,4	632,0	651,0	664,8	666,7	670,9	0,40%	16,30%

Kaynak: BP Dünya Enerji İstatistiki Değerlendirmesi Haziran 2013 - BP Statistical Review of World Energy June 2013 http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/statistical-review/statistical_review_of_world_energy_2013.pdf (Erişim Tarihi: 30.05.2014)

* Ham petrol, petrol yağı, petrollü kum ve ham petrolle birlikte üretilen doğal gaz dahil Biyomas ve Kömörden kaynaklanan sıvılar dahil değil,

1) Eski SSCB Hariç.

Tablo 3. Bağımsız Devletler Topluluğu Üyesi Ülkelerin Ekonomisine Rusya'nın Yaptığı Yatırımlar

	2000		2005		2011		2012	
	USD (bin)	Toplam Yüzde	USD (bin)	Toplam Yüzde	USD (bin)	Toplam Yüzde	USD (bin)	Toplam Yüzde
Ülke ekonomilerine yapılan toplam yatırımlar	130.981	100,0	620.522	100,0	12.835.966	100,0	11.967.613	100,0
Azerbaycan	26	0,0	6.734	1,1	49.325	0,4	50.752	0,5
Ermenistan	5	0,0	138.185	22,3	33.097	0,3	46.570	0,4
Beyaz Rusya	77.238	59,0	102.438	16,5	9.231.893	71,9	7.101.478	59,3
Gürcistan ¹⁾	133	0,1	60	0,0	-	-	-	-
Kazakistan	3.453	2,6	204.314	32,9	1.926.049	15,0	2.409.135	20,1

Tablo 3 (devam)

	2000		2005		2011		2012	
	USD (bin)	Toplam Yüzde	USD (bin)	Toplam Yüzde	USD (bin)	Toplam Yüzde	USD (bin)	Toplam Yüzde
Kırgızistan	7	0,0	1.247	0,2	249.796	1,9	251.097	2,1
Moldova	31.224	23,8	4.904	0,8	38.490	0,3	227.167	1,9
Tacikistan	-	-	496	0,1	240.195	1,9	168.885	1,4
Türkmenistan	2.934	2,3	-	-	2.295	0,0	3.003	0,0
Özbekistan	929	0,7	6.968	1,1	254.883	2,0	159.644	1,3
Ukrayna	15.032	11,5	155.176	25,0	809.943	6,3	1.549.882	13,0

Kaynak: Rakamlarla Rusya (Rusya Federasyonu Federal Devlet İstatistik Servisi: FSSS)

http://www.gks.ru/bgd/regl/b13_12/lssWWW.exe/stg/d02/24-12.htm (Erişim Tarihi: 25.05.2014)

(1) Gürcistan, 2009 yılında bağımsız devletler topluluğundan ayrılmıştır.

Tablo 4. Rusya Federasyonu Dış Ticareti* (Ödemeler Dengesi yöntemine göre)

Yıllar >>	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dış Ticaret hacmi	149,9	363,9	569,6	755,0	481,1	638,4	834,0	864,9
İhracat	105,0	240,0	346,5	466,3	297,2	392,7	515,4	529,1
İthalat	44,9	123,8	223,1	288,7	183,9	245,7	318,6	335,8
Ticaret Dengesi	60,1	116,2	123,4	177,6	113,2	147,0	196,9	193,3
BDT ülkeleri ile								
İhracat	14,3	32,7	51,7	68,6	45,1	59,0	78,7	83,9
İthalat	13,4	19,5	28,9	34,8	21,3	32,4	44,7	47,3
Ticaret Dengesi	0,8	13,2	22,8	33,8	23,9	26,6	34,0	36,6

Kaynak: Rakamlarla Rusya (Rusya Federasyonu Federal Devlet İstatistik Servisi (FSSS))
* 2005 yılından itibaren veriler,
6. Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (BPM6)'na uyumlu olarak gösterilmektedir.

http://www.gks.ru/bgd/regl/b13_12/lssWWW.exe/stg/d02/26-02.htm (Erişim Tarihi: 15.05.2014)

Petrol üretimini son on yılda (2002-2012) günde 7 milyon 755 bin varilden 2012 yılı itibariyle günde 10 milyon 643 bin varile (BP Dünya Enerji İstatistiki Değerlendirmesi, 2013: 8) çıkaran Rusya (bu rakamın 2013 yılı için 200-300 bin varil daha artacağı beklenmektedir), petrol fiyatlarındaki en küçük bir artışla gelirini katlamaktadır. Bu da enerji fiyatları ile oynayarak uluslararası piyasada söz sahibi olabileceğini kanıtlar niteliktedir. Rusya en çok Belarus ve Kazakistan'a petrol ihraç etmektedir. Gümrük Birliği içerisinde en önemli ihracat kalemi enerjidir. Enerji kaleminin toplam ihracat içindeki payı %50'dir ve Rusya Gümrük Birliği'ndeki ihracatın yaklaşık 2/3 'sini gerçekleştirmektedir (Wolfgang ve diğ., 2013; 94).

Tablo 3 incelendiğinde, Merkez Asya ülkeleri arasında Rusya'nın en çok yatırımı Kazakistan'a yaptığı görülmektedir. Bu oran, Rusya'nın BDT'ye yaptığı toplam yatırımın %20'si gibi yüksek bir oranı ifade etmektedir. 2012 yılı rakamlarına göre, Rusya'nın BDT ülkelerine yaptığı toplam yaklaşık 12 Milyar USD'lik yatırım içinde Kazakistan'ın payı yaklaşık 2,5 Milyar USD'dir. Son on yılda merkez asya ülkelerinin ekonomilerinde büyüme oranı artmış ve doğrudan yabancı yatırım özellikle merkez asya ülkelerinde yaklaşık 10 kat yükselmiştir (UNCTAD 2013 WIR Report, 220). Ayrıca Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansı (UNCTAD)'nın 2013 yılı raporuna göre 2007-2012 yıllarını kapsayan dönemde; Kazakistan'a yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 11 milyar dolardan 14 milyar dolara çıkarken, Kırgızistana yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 208 milyon dolardan 372 milyon dolara yükselmiştir (UNCTAD 2013 WIR Report, 216). Dünya devletlerinin son 10 yılda Rusya yerine Kazakistan'a doğrudan yatırımları artırması, Rusya'nın bu ülkeye olan ilgisini daha da artırmış ve Rusya'nın sözkonusu dönemde Kazakistan'a yaptığı yatırımları 6-7 milyon USD düzeyinden yaklaşık 2,5 milyar USD düzeyine çıkarmıştır. Bu durum Kazakistan'ın öneminin, Rusya açısından Moldova ve Ukrayna'ya göre gittikçe arttığını göstermektedir.

Rusya ve Kazakistan askeri alanda da bağımlılık ilişkisi içindedirler. Rus savunma sanayi, yakın çevre ülkelerinden sağlanan hammaddelere bağımlıdır. Rusya yakın çevre ülkelerinden hammadde temin edemezse, savunma sanayi üretiminde güç kaybedecektir. Rusya'nın askeri hammadde yönünden de bağımlı olduğu yakın çevre ülkelerinde hayati çıkarları bulunmaktadır. Kazakistan'ın, Rusya'dan silah aldığı bilinmektedir. Yine Kazakistan'da Rus medya organları aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bu medya organları Kazakistan'ın kültürel ve toplumsal hayatında önemli yere sahiptirler.

Kazakistan ve Türkmenistan'dan yapılacak enerji transferinde bu enerjiyi taşıyacak hatların kendi kara parçasından geçmesi için planlar yapan Rusya, ayrıca bu ülkelerin diğer devletler ile planladıkları projeleri de önlemeye çalışmaktadır. Hazar doğusundaki enerji kaynaklarının üretiminde ve

dağıtımında Rus petrol şirketlerinin çok büyük bir nüfuzu bulunmaktadır. Azerbaycan petrolerini ve Türkmenistan gazını uluslararası pazara taşıyacak asıl yol, Kafkasya olduğu için Rusya Ermenistan'ı denetimine alarak denge politikası kurgulamıştır. Rusya, Türkmenistan ve Kazakistan ile doğal gaz kaynaklarının dünya piyasalarına ulaştırılması konusunda önemli anlaşmalar imzalamıştır. Geçmişte yaşanan Çeçenistan çatışması, Tacikistan iç savaşı ile Brezezinski'nin öne sürdüğü Avrasya'nın "Balkanlaşması" ihtimali günümüzde azalmıştır. Çünkü Amerika'nın Afganistan müdahalesi sonucunda Taliban ve El Kaide'nin yara alması, Rusya'nın yakın çevre ülkeleri üzerindeki planlarını gerçekleştirmesi için daha elverişli bir zemin oluşturmuştur (Musaoğlu, 2011; 221).

Tablo 4'te görüleceği gibi Rusya'nın BDT ülkelerine ihracat ve ithalatı, toplam dış ticaret hacminin yaklaşık %15'ini kapsamaktadır. Ayrıca Rusya'nın bu ülkelere yaptığı ihracat oranı, ithalatından daha fazladır. Bu rakamlar ekonomik birliğin Rusya'nın menfaatine olacağını (tıpkı AB'deki Almanya'nın diğer ülkelere yaptığı ihracat gibi) kanıtlamaktadır. Tablo:5'teki verilere bakıldığında ise Rusya'nın AET ülkeleri içinde ithalat(%19.4) ve ihracatının (%41.3) neredeyse tamamını (%39 ve %19.2) Gümrük Birliği üyesi ülkeler ile (Beyaz Rusya ve Kazakistan) yaptığını görmekteyiz. Bu da Kazakistan'ın Rusya ile ticari ilişkilerinin önemini göstermektedir.

Tablo 5. Rusya Federasyonu'nun AB ve GB ile İthalat ve İhracat Verileri (Gümrük İstatistikleri Verileri)

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Toplam	Milyar USD							
İhracat	103	242	352	468	302	397	517	525
İthalat	33,9	98,7	200	267	167	229	306	316
Avrasya Ekonomik Topluluğu ile ¹								
İhracat	8	17,3	30,6	38,9	27,4	30,4	40,9	41,3
İthalat	6,2	9,2	14	17,6	11	15	21,5	19,4
Gümrük Birliği Üyesi Ülkeler ile								
İhracat	-	-	-	-	-	-	39	39
İthalat	-	-	-	-	-	-	21,1	19,2

KAYNAK: Rakamlarla Rusya (Rusya Federasyonu Federal Devlet İstatistik Servisi (FSSS)

http://www.gks.ru/bgd/regl/b13_12/IssWWW.exe/stg/d02/26-03.htm

(Erişim Tarihi: 20.05.2014)

¹⁾ Avrasya Ekonomik Topluluğu (EurAsEC) Üyesi Ülkeler: Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan. Gümrük Birliği(CU)'ne Üye Ülkeler: Beyaz Rusya, Kazakistan, Rusya Federasyonu

Gümrük Birliği içerisinde ihracatta en büyük pay 2012 yılı itibarı ile % 65 ile (37 milyar dolar) Rusya'nındır (Tablo:6). Kazakistan ise %10'luk (5.7 Milyar dolar) bir paya sahiptir (Tablo:6). Gümrük Birliği içindeki iki küçük ülke olan Kazakistan ve Beyaz Rusya arasındaki ticaret hacmi ise çok düşük olup yaklaşık 1 milyar dolar kadardır. Bu ihracat rakamları sadece Gümrük Birliği'ne girilmesi ile ticari sınırların kalkmasından kaynaklanmamaktadır. Başka bir deyişle üye ülkeler arasında artan ticaret oranının nedeni, yalnızca gümrük vergilerindeki azalma değildir. Bunun yanı sıra etkin sınır geçiş ve gümrük geçiş işlemleri, ödeme sistemlerinin kolaylaştırılması gibi bürokratik işlemlerin azaltılması da etkili olmuştur. Ayrıca ortak gümrük tarifesinin uygulanması da ticaretin artmasında önem arz etmektedir (Wolffgang ve diğ., 2013; 95).

Rusya için enerji kaynaklarına ve nakil hatlarına hakim olma amacı nedeniyle Orta Asya'nın ve Kafkasya'nın önemi büyüktür. Rusya'nın Hazar Çevresi politikasına önem vermesinin nedeni, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan (Özellikle Kazakistan'ın açık denizlere açılan kapısı olmaması nedeniyle) kaynaklarının uluslararası pazara Rusya üzerinden ulaştırılmasıdır (Tanrısever, 2013: 8). Bu bağlamda krom, altın, uranyumun yanı sıra Kazak petrolü ve doğalgazının uluslararası pazarlara ulaştırılmasında Kazakistan, Rus güzergahına bağımlı durumdadır.

Orta Asya'da Rusya Federasyonu'nun arka bahçesi olarak gördüğü bir diğer ülke ise Kırgızistan 'dır. Kırgızistan, Rusya'nın Orta Asya'daki ve BDT içindeki daimi ortaklarından birisidir. Kırgızistan'ın jeopolitik ve ekonomik durumunun zayıflığı, bu ülkeyi Rusya'ya bağımlı kılan en önemli etmendir. Kırgızistan'ın Rusya'ya olan bağımlılığında bir diğer etmen de güvenlik işbirliğinden kaynaklanmaktadır (Tanrısever, 2013: 10). Kırgızistan; özellikle Afganistan, Özbekistan ve Tacikistan'dan gelen kaçakçı, ayrılıkçı ve terörist gruplara karşı sınırlarını koruyabilmek için Rusya'dan yardım almıştır. Bu da Rusya'nın Kırgızistan üzerindeki hegemonyasını daha da güçlendirmiştir (Tanrısever, 2013; 10). Ayrıca, Kırgızistan'a Şanghay İşbirliği Örgütü çevresinde de yardımlar yapılmaktadır (Hekimoğlu, 2007; 153). Rusya Kırgızistan ile askeri işbirliğini güçlendirmek amacıyla 2003 yılında imzalanan anlaşma çerçevesinde, Kırgızistan'da Rus hava üssü kurmuştur. Yine yapılan anlaşmalar çerçevesinde Kırgızistan'ın Çin ile olan sınırı Rusya tarafından korunmaktadır (Hekimoğlu, 2007; 154).

Tablo 6. 2010, 2011 ve 2012 (Ocak- Ekim) yıllarına ait Avrasya Gümrük Birliği'ndeki İhracat İstatistikleri

Yıllar	RUSYA			BEYAZ RUSYA			KAZAKİSTAN		
	Avrasya Gümrük Birliği Toplamı	Önceki Yıla Göre Yüzde	Gümrük Birliği İçindeki Yüzde	Milyon USD	Önceki Yıla Göre Yüzde	Gümrük Birliği İçindeki Yüzde	Milyon USD	Önceki Yıla Göre Yüzde	Gümrük Birliği İçindeki Yüzde
2010	47.134,60	129,1	65,2	30.717,00	118,7	22,1	5.999,20	166,6	12,7
2011	63.461,80	134,6	64,3	40.814,70	132,9	23,9	7.464,20	124,2	11,8
2012	56.820,60	109,3	65,3	37.065,50	112,1	24,7	5.705,90	90,7	10

Kaynak: Avrasya Ekonomik Komisyonu

http://www.eurasiancommission.org/en/act/integr_i_makroec/dep_stat/trade/Pages/default.aspx

(Erişim Tarihi: 15.05.2014)

Temmuz 2000'de iki ülke arasında bir daimi dostluk, işbirliği ve ortaklık anlaşması imzalanmıştır. 2003 yılında Rusya, Kırgızistan'a silah ve askeri malzeme yardımı yapmıştır. İki ülke arasında 2005 yılında imzalanan güvenlik anlaşmasına göre Rusya, Kırgızistan üzerinde geniş çaplı bir etkinliğe sahip olmuş ve amacına ulaşmıştır. 2000 yılında ise Rusça, Kırgızistan'da resmi dil statüsü kazanmıştır (Hekimoğlu, 2007; 154). Rusça'nın Orta Asya cumhuriyetlerinin birçoğunda resmi dil olması Rusya'nın hegemonyasını kuvvetlendirmiştir (Tanrısever, 2013: 9). Kırgızistan'ın dış ticaretine bakıldığında ise ülkenin dış ticaretinin büyük kısmını Rusya ile gerçekleştirdiğini görülmektedir.

Kazakistan'ın Rusya ile kara sınırı bulunan tek Orta Asya cumhuriyeti olması, Kırgızistan'ın ise stratejik değere sahip doğal kaynaklardan yoksun olması Rusya ile bu ülkeler arasındaki bağımlılık ilişkisinin en belirleyici unsurudur (Musaoğlu, 2011: 224) Rusya yakın çevre ülkelerine yumuşak güç yoluyla özellikle Merkez Asya'da etkisini artırmak istemektedir.

Sonuç

Rusya kendi etki alanında bulunan Merkez Asya ülkelerinin kendisinden başka hiçbir ülkenin etki alanına girmesini istememekte, bu ülkeleri ekonomik, siyasi ve askeri anlaşmalar yolu ile kontrol altında tutmayı amaçlamaktadır. Bölge ülkelerinden özellikle Özbekistan ve Türkmenistan, Rusya'nın bu politikasına karşı duruş sergilemekte, Batı'yı Rusya'ya karşı bir denge unsuru olarak görmektedirler.

Rusya bu açıdan dağlık Karabağ sorununda Ermenistan yanlısı bir tutum izleyerek hem Ermenilerin Batı'ya yönelmesini engellemekte hem de Azerbaycan'a baskı yapmaktadır. Gürcistan'a karşı ise Güney Osetya kozunu kullanarak bölgede istikrarsızlık yaratmak istemektedir. Amaç Avrasya'nın Batı ile ilişkilerini özellikle de enerji kaynaklarının Kafkasya üzerinden Batı'ya kaymasını önlemektir.

Rusya, ABD ve Çin karşısında bölgedeki jeopolitik üstünlüğünü korumak ve sürdürmek için daha etkin bir politika izlemeye çalışmaktadır. Avrasya Ekonomik Birliği de bunun en önemli göstergesidir. ABD'nin Afganistan müdahalesi sonrası barışçıl ve özgürlükçü bir ortam öne sürmesi, Rusya'nın da Kafkaslar ve Orta Asya liberal bir anlayış benimsemesine yol açmıştır. Bu yüzden BDT ülkelerine sermaye akışının ve yardımların artması Rusya tarafından sık sık gündeme getirilmektedir. Rusya bir taraftan yakın çevre ülkelerinde demokratik kurum ve özgürlükleri savunurken aynı politikayı Ukrayna ve Moldova'ya da sergilememektedir.

Rusya açısından güvenlik politikası, Merkez Asya ve Kafkasya'daki enerjinin güvenliği stratejisine dayanmaktadır. Avrasya'da terörle mücadele ve ayrılıkçı hareketlerin önlenmesi, Rusya'nın enerji güvenliği ve enerji stratejisi açısından yararına olacağı için bölgeye ilgisini artırmıştır. Rusya'nın uluslararası politikada büyük bir güç olma yolunda bölgeselleşme (Avrasya Birliği) yoluyla küreselleşme amacını gerçekleştirmek istemektedir. Avrasya'daki "Yeni Büyük Oyun"un diğer büyük oyuncularını ABD ve Çin ile rekabet kıyasıya devam etmektedir.

Rusya, özellikle 11 Eylül sonrasında Amerika ve Avrupa kaynaklı firmaların Hazar Havzasında yatırım yapmasını engellemeye çalışmaktaydı. 11 Eylül sonrası ABD'nin Afganistan'a müdahalesi ile ABD'nin bölge ülkeleri ile yaklaşması Rusya'yı endişelendirmişti. Ancak ABD'nin 2014 yılından itibaren Afganistan'dan çekilmeye başlamasını takiben Rusya tekrar bölgede hakimiyet kurmak istemektedir. Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın içinde bulunduğu kapalı ve sıkışmış jeopolitik konum, bu ülkelerin Rusya'ya olan bağımlılığını arttırdı. Rusya, Kazakistan ve Türkmenistan'ın açık denizlere bağlantısı olmamasını iyi değerlendirip bunu bir avantaj olarak kullanmak istemektedir.

"Yeni Avrasyacılık" fikri ile Rusların kendi öz değerlerine dönüş yapmak istemesi; "yakın çevre" politikasıyla merkez asyada kendi çıkarlarını korumaya çalışması, Avrasya Birliği ve diğer işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi gibi çeşitli amaç ve hedefler belirlenmiştir. Yeni Avrasyacılık, Rusya'nın yakın çevresindeki bağımsız devletlerle ittifak yapmasını ve hatta gerektiğinde bu alanda askeri ve ekonomik araçları da kullanarak stratejik baskı kurması üzerine kuruludur. Rusya'nın Orta Asya'da bölgesel istikrara vurgu yapılmasının nedeni Avrasya bölgesinin Rusya açısından bir tampon görevi görmesidir.

Rusya özellikle Ukrayna ile yaşanan sorundan sonra ABD ve AB'nin kendisine tavır alması ve ekonomik ambargolardan kurtulabilmek için, yönünü yeniden "yakın çevre" olarak adlandırılan eski Sovyet coğrafyasına ve doğuya(Çin) dönmüştür. Bu açıdan Avrasya Ekonomik Birliği anlaşmasının imzalanması ve Çin ile doğal gaz anlaşmasının yapılması Rusya'nın Batı'ya verdiği bir mesaj olarak algılanmaktadır.

KAYNAKÇA

AKHUNDZADA, Emin. (2014). "Avrasya Gümrük Birliği: Avantajlar ve Dezavantajlar". 1News. 28 Ocak 2014.
<http://www.1news.com.tr/yazarlar/20140128013013723.html> (Erişim Tarihi: 20.05.2014)

AKTOPRAK, Elçin. (2004). "Immanuel Wallerstein: Sosyal Bilimlere Yeniden Bakmak" Uluslararası İlişkiler, Cilt:1, Sayı: 4 (Kış 2004), ss.23-58.

AMİN, Samir. (1997). Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme. Kasım (2. Basım), İstanbul: Kaynak Yayınları.

BAHÇEKAPILI, Cengiz. (2009). Küreselleşme Sürecinde Güçsüzleşen Ulus Devlet. No:130, Şubat, İstanbul, Derin Yayınları.

BAYRAKTUTAN, Yusuf. (2013). Global Ekonomide Bütünleşme Trendleri: Bölgeselleşme ve Küreselleşme. 7.Basım, Ankara: Nobel Kitap Yayın.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD). 2013 Dünya Yatırım Raporu (WIR).
http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2014)

"BP Dünya Enerji İstatistiki Değerlendirmesi Haziran 2013". BP Statistical Review of World Energy June 2013.
http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/statistical-review/statistical_review_of_world_energy_2013.pdf (Erişim Tarihi: 30.05.2014)

BRZEZINSKI, Zbigniew. (2014). Büyük Satranç Tahtası. Çev. Yelda Türedi, İstanbul: İnkilap Kitabevi.

BUDAK, Türkan. (2013). "Orta Asya'da Küresel Jeoekonomik Rekabet ve Türkiye". Bilgi Strateji. Cilt: 5. Sayı: 9. Güz 2013. Ss. 125-142.

COHN, Theodore C. (2005). Global Political Economy, Third Edition, Pearson-Longman.

COŞKUN, Recai. (2005). "Küreselleşme mi? Bölgeselleşme mi? Yeni Bölgesel İşbirlikleri Neler İma Ediyor?" III. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi: 7-9 Haziran, Kırgızistan

DANZIGER, James. (2007). Understanding the Political World, Pearson, New York.

DUGIN, Aleksandr. (2010). Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım. Çev. Vügar İmanov. (7. Baskı). İstanbul. Küre Yayınları.

FRANK, Andre Gunder. (2010). Yeniden Doğu- Asya Çağında Küresel Ekonomiler. Çev.Kamil Kurtul, Mart,(1.Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.

GILPIN, Robert (1987). *The Political Economy of International Relations*. Princeton University Press, New Jersey.

HEKİMOĞLU, Asem Nauşabay. (2007). *Rusya'nın Dış Politikası*. (1. Basım), Şubat, Ankara: Vadi Yayınları.

KILNER, James. "Kazakhstan welcomes Putin's Eurasian Union Concept" *TheTelegraph*. 6 Oct 2011.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/kazakhstan/8808500/Kazakhstan-welcomes-Putins-Eurasian-Union-concept.html> (Erişim Tarihi: 27.05.2014)

KUNDNANI, HANS. (2013). "Rethinking Interdependence", *Project Syndicate*. 13 Jul 2013.
<http://www.project-syndicate.org/blog/rethinking-interdependence-by-hans-kundnani> (Erişim Tarihi: 27.05.2014)

MILNER, Helen V., MORAVCSIK Andrew (2009). *Power, Interdependence, Non-State Actors in World Politics*. Princeton University Press.

MUSAOĞLU, Neziha. (2011). "Putin Rusyası'nın Orta Asya Politikasında Bağımsız Devletler Topluluğu". *Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği:Yeni Büyük Oyun*. Mehmet Seyfettin Erol. (Der.). Ankara: Barış Kitabevi. Ss. 207-246.

NYE, Joseph S., KEOHANE, Robert.O. (2001). *Power and Interdependence*. Third Edition: Longman.

OĞAN, Sinan. (2002). "Demografi Gölgesi Altında Rusya Kazakistan İlişkileri". *Avrasya Dosyası*. 2001-2002 Kış. Cilt:7 Sayı:4. Ss. 127-161.

OSBORN, Andrew. "Vladimir Putin wants Soviet-style power bloc to rival EU". *TheTelegraph*. 4 Ekim 2011.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/8807076/Vladimir-Putin-wants-Soviet-style-power-bloc-to-rival-EU.html> (Erişim Tarihi: 25.08.2014)

OSBORN, Andrew. "Vladimir Putin's plan to create a Eurasian Union is about reclaiming the Russian Empire". 5 Ekim 2011.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/8807720/Vladimir-Putins-plan-to-create-a-Eurasian-Union-is-about-reclaiming-the-Russian-Empire.html> (Erişim Tarihi: 25.08.2014)

ÖZDEMİR, Ali Murat. (2006). "Uluslararası Ekonomi Politığe Marksist Yaklaşımlar". *Toplum ve Bilim*. Sayı:105. ss. 201-244.

“Russia Helps Kazakh Nuclear Power Plans”. (2014). World Nuclear News. 30 May 2014. <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Russia-helps-Kazakh-nuclear-power-plans-3005141.html> (Erişim Tarihi: 05.06.2014)

“Russia, Kazakhstan Sign Nuclear Deal”. The Moscow Times. 26 Jul 2006. <http://www.themoscowtimes.com/business/article/russia-kazakhstan-sign-nuclear-deal/203535.html> (Erişim Tarihi: 02.06.2014)

SÖNMEZOĞLU, Faruk (2005). Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi. (4. Baskı), İstanbul: Filiz Kitabevi.

TANRISEVER, Oktay. (2013). “Rusya’nın Orta Asya’da Sarsılan Hegemonyası ve Afganistan Politikası: Moskova’nın Orta Asya ve Güney Asya’ya Dönük Değişen Yaklaşımının Temelleri ve İkilemleri”. Uluslararası Sistemde Orta Asya: Dış Politika ve Güvenlik. Turgut Demirtepe, Güner Özkan. (Der.) Ankara: USAK Yayınları. ss. 1-25.

“Uranium and Nuclear Power in Kazakhstan”. World Nuclear Association. May 2014. <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-G-N/Kazakhstan/> (Erişim Tarihi: 05.06.2014)

ÜZÜMCÜ Ahmet, DİKKAYA Mehmet. (2007). “NAFTA: Yeni Bölgeselleşme İçin Yeni Bir Umud”. TASAM Stratejik Araştırmalar Dergisi, Statejik Öngörü. Sayı:10, ss.40-52.

WALLERSTEIN, Immanuel (2011). Dünya Sistemleri Analizi-Bir Giriş. Çev.Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy, Mayıs, (2.basım), İstanbul, Bgst Yayınları.

WALLERSTEIN, Immanuel. (2012). Bildiğimiz Dünyanın Sonu. Çev. Tuncay Birkan, Nisan, 4. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.

WOLFFGANG Hans-Michael., BROVKA, Gennadiy., BELOZEROV, Igor. (2013). World Customs Journal. 7 (2). pp. 93-104. <http://www.worldcustomsjournal.org/index.php?resource=30> (Erişim Tarihi: 20.05.2014)

YARDIMCI, Pınar. (2012). Küreselleşme ve Bölgeselleşme Ekseninde Uluslararası Ekonomik Entegrasyonlar: Teori ve Uygulama. (1. Baskı), Temmuz, Ankara: Detay Yayıncılık

YILDIZOĞLU, Ergin. (2012).“Yükselen Güçler ve Türkiye”, Cumhuriyet Gazetesi. 2 Nisan 2012.

http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/331804/_8216_Yukselen_Gucler__8217_ve_Turkiye__.html# (Erişim Tarihi: 26.05.2014)